

Factors and Consequences Affecting the Development of Urban Tourism based on Sustainable Development

Zahra Zare¹

1. Department of Sociology, Eest Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Zahra.zare2006@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type Research Article	Objective: Urban tourism development in line with sustainable development can contribute to the economic and environmental sustainability of cities, therefore, this study attempts to examine the factors and consequences affecting urban tourism development.
Article history Received: 05 November 2024 Accepted: 11 February 2025 Published: 15 March 2025	Methods: This research was conducted with a qualitative approach and a systematic review method. Using a purposive sampling method, 22 articles on the subject published between 2014 and 2015 that addressed the causes and consequences of urban tourism development in line with sustainable development were selected and examined.
Keywords: Urban tourism, sustainable development, urban development, causes and consequences	Findings: The results of the research show that most of the articles examined were conducted with a quantitative approach and a survey method. Environmental quality, environmental factors, and tourism attractions were among the most important influencing factors. Also, the most important positive consequences were economic outcomes such as economic growth, employment, and increased income; And the most important negative consequences have been related to physical changes such as land use change and increase in construction and loss of valuable urban fabric.
	Conclusion: Considering the three dimensions of sustainable development in urban tourism development, it should contribute to the economic sustainability of the city, improve the quality of life of residents, and improve infrastructure and services, and create satisfaction, access, and comfort for urban tourists.

Cite this article: Zare, Z. (2024). Factors and Consequences Affecting the Development of Urban Tourism based on Sustainable Development. *Journal of Sociological Studies of Sustainable Development*, 1(1), 17-29.

©The Author(s).

Publisher: West Tehran Branch

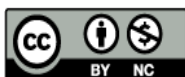
عوامل و پیامدهای موثر بر توسعه گردشگری شهری مبتنی بر توسعه پایدار

زهرا زارع^۱

^۱ گروه دانشی جامعه شناسی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران zahra.zare2006@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله پژوهشی	هدف: توسعه گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار می تواند به پایداری اقتصادی و زیست محیطی شهرها کمک کند، بر همین اساس این مطالعه تلاش می کنند تا عوامل و پیامدهای موثر بر توسعه گردشگری شهری را مورد بررسی قرار دهد
تاریخچه دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۱۴ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۳ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵	مواد و روش ها: این تحقیق با رویکردی کیفی و روش مروری نظام مند انجام شده است که با روش نمونه گیری هدفمند ۲۲ مقاله در باب موضوع که طی سالهای ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ منتشر شده است و به علل و پیامدهای توسعه گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار پرداخته اند، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند.
کلیدواژه ها گردشگری شهری، توسعه پایدار، توسعه شهری، علل و پیامدها	یافته ها: نتایج تحقیق نشان می دهد که عمده مقالات مورد بررسی به رویکرد کمی و به روش پیمایش انجام شده است. کیفیت محیطی، عوامل زیست محیطی، جاذبه های گردشگری از مهم ترین عوامل تاثیر گذار بوده است. همچنین از مهم ترین پیامد مثبت اشاره شده پیامدهای اقتصادی چون رشد اقتصادی، اشتغال و افزایش درآمد؛ و مهم ترین پیامدهای منفی مربوط به تغییرات کالبدی چون تغییر کاربری اراضی و افزایش ساخت و سازها و از بین رفتن بافت با ارزش شهر بوده است
	نتیجه گیری: با در نظر گرفتن ابعاد سه گانه توسعه پایدار در توسعه گردشگری شهری می بایست ضمن پایداری اقتصادی شهر به بهبود کیفیت زندگی ساکنین و بهسازی زیرساخت ها و خدمات کمک کرد و برای گردشگران شهری رضایت و دسترسی و آسایش ایجاد می کند.

استناد: زارع، ز. (۱۴۰۳). عوامل و پیامدهای موثر بر توسعه گردشگری شهری مبتنی بر توسعه پایدار. مطالعات جامعه شناختی توسعه پایدار، ۱(۱)، ۲۹-۱۷.

Extended Abstract

Purpose

Cities are considered important tourism destinations due to their natural, historical, and cultural attractions. Urban tourism means traveling to cities with the aim of visiting cultural, historical, artistic, architectural, food, and commercial attractions, and using urban facilities and services. This type of tourism includes visiting museums, palaces, temples, markets, restaurants, festivals, cafes, mosques, and other urban attractions. The United Nations World Tourism Organization calls a wide and heterogeneous range of cultural, social, architectural, and other experiences in cities urban tourism (Mehiari et al., 2024). The development of urban tourism has positive and negative economic, social, cultural, and environmental effects, and this issue is especially important in relation to sustainable development (Pour Ghorban, 2024). Sustainable development is considered in three dimensions: environmental sustainability with the aim of ecological balance according to the pillars of energy, environment and ecology; social sustainability with the aim of social justice and economic sustainability with the aim of economic survival (Mirsanjari and Mohammad Yari, 2019). Considering the dimensions considered in sustainable development, namely the three dimensions of economy, environment and society, it seems that urban tourism completely affects these dimensions and is affected by them. Urban tourism is effective on the urban economy, beautification of urban green spaces, people's experiences of social and cultural spaces, as well as people's understanding of history, geography, culture and the like. Accordingly, this study, which was conducted using a systematic review method, seeks to examine the factors affecting tourism development in Iran in line with the sustainable development of studies conducted and to analyze the positive and negative consequences of tourism development in Iranian cities.

Method

The research method in this study is qualitative and documentary. Among the documentary methods, the systematic review method has been used. The systematic review is an analysis method based on secondary sources that uses iteration-based approaches to collect and analyze data and is used to examine phenomena and identify categories based on research literature. The variables under study The characteristics of the studies under study include: year of publication, research method used, city under study, and in addition to it, considering the research topic, the factors affecting urban tourism based on sustainable development and the positive and negative consequences mentioned due to tourism development have been extracted and analyzed using the qualitative content analysis method of the articles. The statistical population includes articles published in the last ten years from 2014 to 2015, which have been selected in a purposeful manner according to the researcher's judgment based on the research topic, meaning that all research must address causes and consequences. The statistical sample consists of 22 articles. This study has face and content validity and used peer review to measure validity or reliability, meaning that about 10 percent of the text was reviewed by another researcher.

Findings

Urban landscape, accessibility and security have received more attention than other factors and have been mentioned in more than 45% of the articles. After that, environmental factors including the development of green space and the prevention of environmental degradation have been mentioned in 36% of the articles. Tourism attractions (the existence of tourist capacities and attractions, holding ceremonies, rituals and festivals in line with cultural heritage and the use of symbols in the urban context, especially in the historical context) in 31.8% of the research; facilities and services (equipping and developing terminals and developing

transportation, the existence of welfare facilities, regulatory and health measures and developing and strengthening infrastructure) and economic factors (the strength of the urban economy, investment in the tourism sector and the amount of income generated by urban tourism) in 27.27% of the articles examined; social and cultural factors (paying attention to social and cultural characteristics and patterns of behavior and tastes of the people, increasing the sense of belonging and public participation) have been mentioned in 22.7% of the research. Also, in 18% of these articles, motivational factors, education and advertising, development of specialized human resources and Strong tourism competitors in surrounding cities have been mentioned. Among the mentioned consequences resulting from tourism development, the most mentioned are positive economic consequences such as economic sustainability, increased income and employment, which were mentioned in half of the studies examined. Also, the positive consequences mentioned include the development of services and facilities, urban development, especially in the physical sector (architecture, improvement and retrofitting of the city), the development of green space and attention to the environment; attention to local handicrafts and culture; increased social interactions, security, education; and improved conditions for residents. Although the negative consequences of urban tourism development were addressed less than the positive consequences, the most mentioned physical consequences (36.3 percent) are such things as changing agricultural land uses and increasing construction and the loss of valuable urban fabric. Price increases were mentioned in about 18 percent of the studies, which is significant in the economic sector. Environmental and noise pollution, as well as increased social harms, were also mentioned in 4.5 percent of the studies.

Conclusion

The dimensions of sustainable development are evident in both the influencing factors and the positive and negative consequences; because sustainable urban tourism, which should contribute to the sustainability of cities, requires economic power and capacity; also, preserving the environment and its development are effective in attracting tourists, and in addition, paying attention to the community, including local culture, lifestyle, history, and tradition, is very important. Considering the three dimensions of sustainable development in the development of urban tourism, in addition to the economic sustainability of the city, it should help improve the quality of life of residents and improve infrastructure and services, and create satisfaction, access, and comfort for urban tourists. It is suggested that for the development of urban tourism, economic issues should not be considered solely and the discussion of the environment and society should be strengthened by focusing on local participation and tourists. Such a qualitative study should be conducted by recognizing the experiences of urban managers, experts, and executive agents of urban tourism; citizens and tourists to more closely examine the hidden angles of effects and consequences in different groups.

مقدمه

شهرها به علت دارا بودن جاذبه های طبیعی، تاریخی و فرهنگی از مقاصد مهم گردشگری محسوب می شوند. گردشگری شهری به معنای سفر به شهرها با هدف بازدید از جاذبه های فرهنگی، تاریخی، هنری، معماری، غذایی، و تجاری، و استفاده از تسهیلات و خدمات شهری است. این نوع گردشگری شامل بازدید از موزه ها، کاخ ها، معابد، بازارها، رستوران ها، فستیوال ها، کافه ها، مساجد، و دیگر جاذبه های شهری است. سازمان جهانی گردشگری ملل متحد طیف گسترده و ناهمگن از تجربیات فرهنگی، اجتماعی، معماری، و غیره را در شهرها، گردشگری شهری می نامد (Mahyari et al., 2024). معمولا گردشگری شهری با دو انگیزه و هدف اصلی تجارت و فرهنگ صورت می گیرد؛ مطالعه بلانک و پتکوویچ بر پایه انگیزه دیدار و سفر به مناطق شهری به مواردی چون: دیدار دوستان و آشنایان، دیدارهای کاری مربوط به گردهمایی ها، فعالیتهای تفریحی خارج از خانه، فعالیتهای سرگرم کننده و تماشای مکانهای دیدنی، دلایل شخصی، خرید و سایر اشاره دارد (Arabshahi et al., 2018). شاخص های سنتی توسعه گردشگری صرفا مسائل اقتصادی بود که شامل مواردی چون تعداد گردشگران، تعداد شبهای اقامت، مدت اقامت گردشگران در مناطق مقصد و هزینه هر گردشگر می شد. به مرور تأثیرات منفی گردشگری در منابع مقصد موجب طرح موضوع گردشگری پایدار و توجه به دیگر ابعاد توسعه شد. بنابراین، ضروری بود موضوعاتی چون حفاظت از آب و منابع زمین، کیفیت هوا، تنوع زیستی و دخیل کردن مستقیم مردم محلی در صنعت گردشگری توجه شود (Haqi and Heydarzadeh, 2021).

توسعه گردشگری شهری آثار مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی به دنبال دارد، این موضوع به خصوص در ارتباط با توسعه پایدار بیش تر اهمیت می یابد (Pour Ghorban et al., 2024). توسعه پایدار در سه بعد پایداری محیط زیستی با هدف تعادل اکولوژیک با توجه به ارکان انرژی، محیط زیست و اکولوژی؛ پایداری اجتماعی با هدف عدالت اجتماعی و پایداری اقتصادی با هدف بقای اقتصادی مورد توجه قرار می گیرد (Mirsanjari and Mohammad Yari, 2020). با توجه به ابعاد مورد نظر در توسعه پایدار یعنی سه بعد اقتصاد، محیط زیست و جامعه به نظر می رسد که گردشگری شهری کاملا بر این ابعاد تاثیرگذار است و از آن تاثیر می پذیرد. گردشگری شهری بر اقتصاد شهری، زیباسازی فضاهای سبز شهری، تجربیات افراد از فضاهای اجتماعی و فرهنگی و همچنین درک افراد از تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و نظایر آنها موثر است. بر این اساس این مطالعه که به روش مروری نظاممند انجام شده است؛ درصدد است که علل موثر بر توسعه گردشگری در ایران را در راستای توسعه پایدار مطالعات انجام شده بررسی کند و پیامدهای مثبت و منفی توسعه گردشگری در شهرهای ایران را مورد واکاوی قرار دهد.

مبانی نظری

در دهه ۱۹۸۰ مفهوم توسعه پایدار با این درک که تداوم بدون محدودیت رشد اقتصادی، اثرات نامطلوب زیست محیطی و اجتماعی در پی خواهد داشت، مطرح شد و الگوهای رشد و توسعه اقتصادی تا آن زمان را به چالش کشاند. در حقیقت توسعه پایدار از تعامل درست سه بخش انسان یا جامعه، اقتصاد و محیط زیست شکل می گیرد. توسعه ای پایدار چهار مولفه را شامل می شود: (الف) عدالت؛ یعنی ظرفیت جامعه در توزیع عادلانه فرصت ها و تهدیدهایی که ناشی از کاربرد یا تغییر سیستم های طبیعی پیرامون هستند، مانند توزیع آنچه که از فرایند توسعه حاصل می شود؛ (ب) بهره وری؛ در واقع یک معادله زمانی پویاست، که بین سیستم طبیعی و سیستم های اجتماعی اقتصادی که تولید غذا و دیگر کالاها را برای مردم تضمین می کند، بدون اینکه برای سیستم ضرری داشته باشد؛ (ج) ثبات؛ یعنی ظرفیت جامعه در ادامه استفاده یا تغییر فرایند سیستم های طبیعی بدون دگرگونی شدید؛ و (د) انعطاف پذیری؛ به ظرفیت جامعه در واکنش به فشارهای طبیعی یا تحمیلی یا ضربه های ناگهانی گفته می شود (Ashariyya Vamiri Reskat, 2015). امروزه پایداری به نحو گسترده ای به عنوان رویکردی بنیادین، برای هر نوع توسعه از جمله توسعه شهری و توسعه گردشگری مطرح مورد توجه قرار می گیرد. توسعه ی شهری از اهم مباحث توسعه پایدار می باشد و با ظرفیت زمین برای حمایت انسان ها به وسیله محدودیت های طبیعی و به وسیله انتخاب های انسان در ارتباط با اقتصاد، محیط و فرهنگ (شامل ارزش ها و سیاست ها) و جمعیت مشخص می شود. با توسعه شهرها و تمرکز پیوسته رو به رشد و فعالیت های اقتصادی در مراکز شهری، به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، پایداری شهری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (Ashariyya Vamiri Reskat, 2015).

گردشگری پایدار به معنای کاهش تأثیرات منفی فعالیتهای گردشگری در محیط زیست، جامعه و اقتصاد به منظور دستیابی به نوعی گردشگری از نظر اکولوژیکی پایدار، از نظر اقتصادی مقرون به صرفه و از نظر اجتماعی برابر است (Haqi and Heydarzadeh, 2021). اهداف گردشگری پایدار، بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان، رعایت برابری یا مساوات بین نسلی و درون یک نسل، حفظ کیفیت محیط زیست از طریق حفظ سیستم زیست محیطی، حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و همبستگی اجتماعی بین جوامع، و ایجاد تسهیلات و امکانات است؛ به گونه ای که دیدارکنندگان بتوانند تجربه های ارزشمندی کسب کنند (Hataminejad and Sharifi, 2015). بنابراین توسعه گردشگری پایدار شهری به منظور افزایش پیامدهای مثبت و کاهش پیامدهای منفی ضروری است و می بایست به آن توجه ویژه ای شود.

مواد و روش ها

روش تحقیق در این مطالعه کیفی و اسنادی است. از میان روش های اسنادی از روش مروری نظاممند^۱ استفاده شده است، مرور نظامند یک روش تحلیل مبتنی بر منابع ثانویه است که با استفاده از رویکردهای مبتنی بر تکرار به گردآوری و تحلیل داده ها می پردازد و برای بررسی پدیده ها و شناسایی مقوله ها براساس ادبیات پژوهش مورد استفاده قرار می گیرد. متغیرهای مورد بررسی ویژگی های مطالعات مورد بررسی شامل: سال انتشار، روش تحقیق مورد استفاده، شهر مورد مطالعه است و در کنار آن با توجه به موضوع تحقیق علل موثر بر گردشگری شهری مبتنی بر توسعه پایدار و پیامدهای مثبت و منفی ذکر شده ناشی از توسعه گردشگری با روش تحلیل محتوای کیفی مقالات؛ استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری شامل مقالات منتشر شده ده سال اخیر از سال ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ است که به روش هدفمند با توجه به قضاوت محقق بر اساس موضوع تحقیق انتخاب شده اند، بدین معنی که تمام تحقیقات می بایست به علل و پیامدها پرداخته باشند.

نمونه آماری آماری شامل ۲۲ مقاله است که در ادامه در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱: نمونه آماری تحقیق

ردیف	نویسنده	تاریخ	موضوع تحقیق	روش
۱	پورقربان و همکاران	۱۴۰۳	آینده پژوهی توسعه فضایی - راهبردی گردشگری شهری جزیره کیش با رویکرد توسعه پایدار	دلفی و پیمایش / کمی و کیفی
۲	تقوایی و همکاران	۱۴۰۲	تحلیلی بر فضاهای سبز شهری بمنظور توسعه پایدار گردشگری شهری با تاکید بر بعد زیست محیطی (مطالعه موردی: شهر نور)	پیمایش / کمی
۳	علی اکبری و همکاران	۱۴۰۲	برنامه ریزی راهبردی گردشگری شهر یاسوج با استفاده از مدل متاسوات-(Meta) (SWOT) براساس رویکرد توسعه پایدار	کیفی / دلفی
۴	تقوایی و همکاران	۱۴۰۲	تبیین نقش فضای سبز شهرهای ساحلی در جذب گردشگر با رویکرد توسعه پایدار زیست محیطی (مطالعه موردی شهر نور)	پیمایش / کمی
۵	حق لسان و همکاران	۱۴۰۲	تأثیر گردشگری بر توسعه پایدار شهری از منظر اقتصادی: مطالعه موردی شهرستان بستان آباد	پیمایش / کمی
۶	آذر و سعیدی	۱۴۰۲	امکان سنجی ظرفیت های گردشگری سلامت در شهر مراغه با تاکید بر توسعه پایدار شهری	پیمایش / کمی
۷	زند و طوسی نژاد	۱۴۰۱	ارزیابی و توسعه گردشگری شهری با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: منطقه ۱۱ شهر تهران)	اسنادی / کیفی
۸	ترابی و نادعلی پور	۱۴۰۱	شناسایی چالش ها و فرصت های توسعه گردشگری پایدار شهری در منطقه ۴ تهران	مطالعه میدانی / کیفی
۹	مرادی و همکاران	۱۴۰۱	تحلیل ظرفیت های توسعه خلاق بافت های شهری با رویکرد گردشگری بومی و پایدار (مورد مطالعه: شهر شوش)	پیمایش / کمی
۱۰	همتی و ارشاد	۱۴۰۱	اصول طراحی پناه راه با رویکرد گردشگری پایدار شهری	پژوهش میدانی / کیفی
۱۱	عسگری دهنه و همکاران	۱۴۰۱	افزایش تاب آوری محیط زیست با تدوین راهبردهای فرهنگی - اجتماعی گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار (نمونه موردی منطقه ۲۲ تهران)	پیمایش / کمی

¹ Systematic Literature Review

۱۲	قادری و اعرابی	۱۴۰۰	نیل به توسعه پایدار از رهگذر گردشگری شهری مورد پژوهی: شهر زیراب	پیمایش / کمی
۱۳	شکوری و همکاران	۱۴۰۰	تبیین عوامل موثر بر دیدگاه ذینفعان به وضعیت پایداری توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: کلانشهر تبریز)	پیمایش / کمی
۱۴	احدنژاد و همکاران	۱۳۹۹	بازآفرینی اجتماعی بافت تاریخی با رویکرد گردشگری شهری (مورد پژوهی: بافت تاریخی شهر زنجان)	کمی / پیمایش
۱۵	قاسمی و سمس جانی و همکاران	۱۳۹۸	نقش گردشگری در توسعه پایدار اقتصادی نهادهای کلان شهرها (مطالعه موردی: منطقه ۴ شهرداری تهران)	پیمایش / کمی
۱۶	عربشاهی کربزی و تقدیسی	۱۳۹۷	گردشگری شهری و توسعه پایدار شهری: تحلیل و بررسی جایگاه، نقش و پیامدهای توسعه گردشگری شهری	اسنادی
۱۷	میراسماعیلی	۱۳۹۶	بررسی نقش گردشگری پل طبیعت تهران در توسعه اقتصادی شهر تهران	کمی (پیمایش)
۱۸	امانپور و همکاران	۱۳۹۶	ارزیابی کیفیت محیطی مقصدهای گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار	پیمایش / کمی
۱۹	براری و همکاران	۱۳۹۵	بررسی تحلیل اثرات اقتصادی گردشگری شهری از دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: شهر بابلسر)	پیمایش / کمی
۲۰	حاتمی نژاد و شریفی	۱۳۹۴	بررسی نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر سمنان)	پیمایش / کمی
۲۱	پوراحمد و همکاران و همکاران	۱۳۹۴	بررسی تأثیرات گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهر با تأکید بر ادراک ساکنان (مطالعه موردی: شهر بانه)	پیمایش / کمی
۲۲	فنی و همکاران	۱۳۹۳	تأثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری از نظر ساکنان (مورد مطالعه: جزیره قشم)	پیمایش / کمی

این مطالعه دارای اعتبار صوری و محتوایی و برای سنجش روایی یا قابلیت اطمینان از توافق داوران استفاده شده است، بدین معنی که حدود ۱۰ درصد از متن توسط محقق دیگری بازبینی شده است.

یافته ها

از ۲۲ پژوهش انجام شده در طی ۱۰ سال ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۳ که در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفته اند، نیمی از آنان در ۳ سال اخیر منتشر شده اند.

جدول ۲: سال انتشار مقالات مورد بررسی

ویژگی	فراوانی و درصد
سال انتشار پژوهش	۱۴۰۳: ۱ (۴/۵٪) / ۱۴۰۲: ۵ (۲۲/۷٪) / ۱۴۰۱: ۵ (۲۲/۷٪) / ۱۴۰۰: ۲ (۹٪) ۱۳۹۹: ۱ (۴/۵٪) / ۱۳۹۸: ۱ (۴/۵٪) / ۱۳۹۷: ۱ (۴/۵٪) / ۱۳۹۶: ۲ (۹٪) ۱۳۹۵: ۱ (۴/۵٪) / ۱۳۹۴: ۲ (۹٪) / ۱۳۹۳: ۱ (۴/۵٪)

بیش از ۷۳ درصد مقالات مورد بررسی به روش کمی انجام شده و از روش پیمایش برای جمع آوری داده های خود استفاده کرده اند.

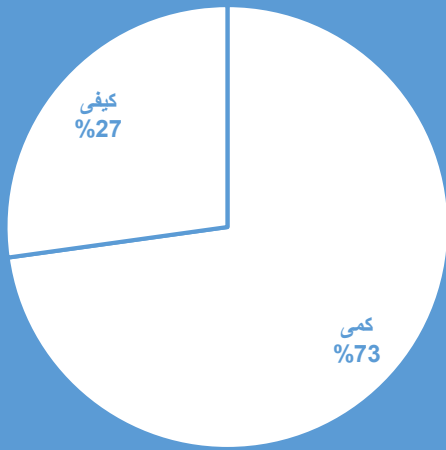
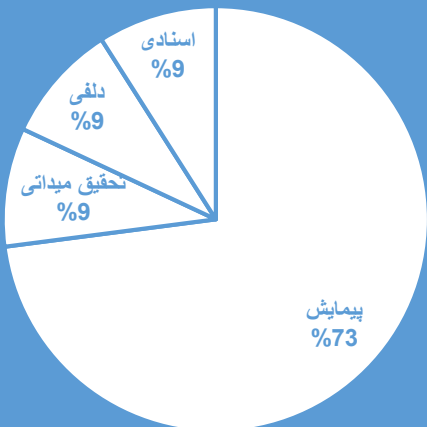
جدول ۳: شهر مورد مطالعه در مقالات بررسی شده

شهر مورد مطالعه	کیش، یاسوج، بستان آباد، مراغه، زیراب، تبریز، زنجان، سمنان، بانه، قشم، بابلسر، شوش: هر کدام یک مورد (۴/۵٪) نور: ۲ مورد (۹٪) تهران: ۶ مورد (۲۷/۲٪)
-----------------	--

در تحقیقات مورد بررسی، از میان عوامل تأثیرگذار بر توسعه گردشگری، دسته عوامل مربوط به کیفیت محیطی شامل: "آسایش و بهبود منظر شهری، دسترسی پذیری و امنیت" بیشتر از سایر عوامل مورد توجه قرار گرفته اند و در بیش از ۴۵ درصد مقالات ذکر شده اند. پس از آن عوامل محیط زیستی شامل توسعه فضای سبز و جلوگیری از تخریب محیط زیست در ۳۶ درصد از مقالات ذکر شده اند. جاذبه های گردشگری (وجود ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری، برگزاری مراسم، آیین ها و جشنواره ها متناسب با میراث فرهنگی و به کار گیری نمادها در فضای بافت شهری خصوصاً در بافت تاریخی) در ۳۱٫۸ درصد تحقیقات؛ امکانات و خدمات (تجهیز و توسعه پایانه ها و توسعه حمل و نقل، وجود امکانات رفاهی، اقدامات نظارتی و بهداشتی و توسعه و تقویت زیر ساخت ها) و عوامل اقتصادی (توان اقتصاد شهری، سرمایه گذاری در بخش گردشگری و میزان درآمد زایی گردشگری شهری) در

۲۷،۲۷ درصد مقالات مورد بررسی؛ عوامل اجتماعی و فرهنگی (توجه به ویژگی های اجتماعی و فرهنگی و الگوها و رفتاری و سلیقه مردم، افزایش حس تعلق و مشارکت مردمی) در ۲۲،۷ پژوهش ها ذکر شده اند. همچنین در ۱۸ درصد این مقالات به عوامل انگیزشی، آموزش و تبلیغات، توسعه نیروی انسانی متخصص و رقابتی گردشگری قوی در شهرهای اطراف اشاره شده است.

جدول ۴: روش های تحقیق مورد استفاده در مقالات مورد بررسی

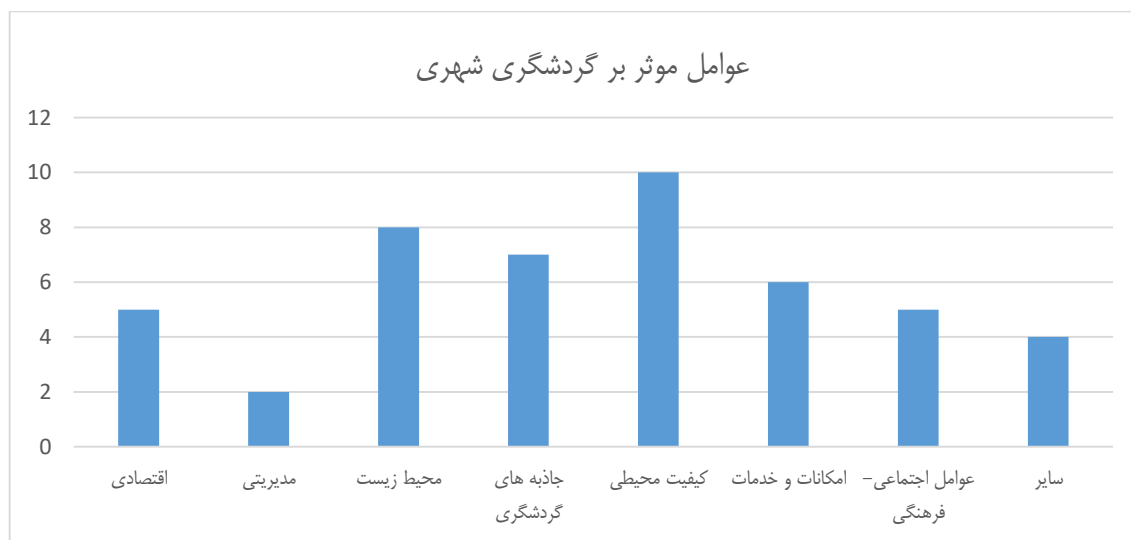
ویژگی	فراوانی و درصد	نمودار درصد فراوانی
روش تحقیق از جهت رویکرد یا نوع داده های جمع آوری شده	کمی: ۱۶ مورد (۷۲/۸٪) کیفی: ۶ مورد (۲۷/۲٪)	روش تحقیق نمودار ۱: رویکرد روشی در مطالعات مورد بررسی
روش تحقیق از جهت شیوه داده های جمع آوری شده	پیمایش: ۱۶ مورد (۷۲/۸٪) تحقیق میدانی: ۲ مورد (۹٪) دلفی: ۲ مورد (۹٪) اسنادی: ۲ مورد (۹٪)	روش تحقیق نمودار ۲: روش جمع آوری داده ها در مطالعات مورد بررسی

حدود ۲۷ درصد در تهران و مابقی در شهرهای دیگر ایران را مورد مطالعه قرار داده اند.

جدول ۵: عوامل تاثیر گذار بر توسعه گردشگری شهری در راستای توسعه پایدار

دسته بندی کلی	عوامل موثر	فراوانی تکرار در پژوهش ها	فراوانی در دسته کلی	درصد از ۲۲ مقاله
اقتصادی	توان اقتصاد شهری	۳	۵	۲۲/۷
	سرمایه گذاری در بخش گردشگری	۱		

		۱	میزان درآمد زایی گردشگری شهری	
۹	۲	۲	مدیریت کار آمد و عملکرد مدیریت شهری	مدیریتی
۳۶/۳	۸	۳	توسعه فضای سبز و پارک های شهری	محیط زیست
		۵	توجه به مسائل زیست محیطی و جلوگیری از تخریب جاذبه های طبیعی اطراف شهر	
۳۱/۸	۷	۵	وجود ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری	جاذبه های گردشگری
		۱	برگزاری مراسم، آیین ها و جشنواره ها متناسب با میراث فرهنگی	
		۱	به کار گیری نمادها در فضای بافت شهری خصوصا در بافت تاریخی	
۴۵/۴۵	۱۰	۴	آسایش و بهبود منظر شهری	کیفیت محیطی
		۲	دسترس پذیری	
		۴	امنیت	
۲۷/۲۷	۶	۲	تجهیز و توسعه پایانه ها و توسعه حمل و نقل	امکانات و خدمات
		۲	وجود امکانات رفاهی	
		۱	اقدامات نظارتی و بهداشتی	
		۱	توسعه و تقویت زیر ساخت ها	
۲۲/۷	۵	۳	توجه به ویژگی های اجتماعی و فرهنگی و الگوها و رفتاری و سلايق مردم	عوامل اجتماعی- فرهنگی
		۱	افزایش حس تعلق	
		۱	مشارکت مردمی	
۱۸/۱۸	۴	۱	عوامل انگیزشی	سایر
		۱	آموزش و تبلیغات	
		۱	توسعه نیروی انسانی متخصص	
		۱	رقبای گردشگری قوی در شهرهای اطراف	

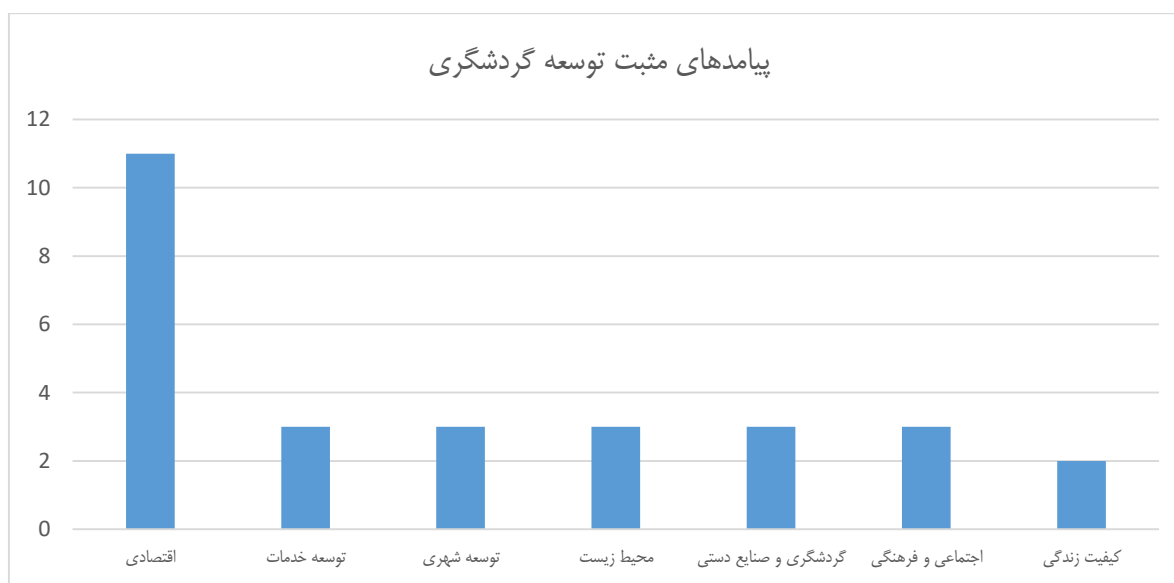

نمودار ۳: عوامل موثر بر گردشگری شهری

در پیامدهای اشاره شده ناشی از توسعه گردشگری، بیش از همه به پیامدهای مثبت اقتصادی مثل پایداری اقتصادی، افزایش درآمد و اشتغال اشاره شده است که در نیمی از تحقیقات مورد بررسی اشاره شده است. همچنین از پیامدهای مثبت اشاره شده می توان به توسعه خدمات و امکانات، توسعه شهری به ویژه در بخش کالبدی (معماری، بهسازی و مقاوم سازی شهر)، توسعه فضای سبز و توجه به محیط زیست؛ توجه به صنایع دستی، فرهنگی محلی؛ افزایش تعاملات اجتماعی، امنیت، آموزش؛ و بهبود شرایط ساکنین اشاره داشت.

جدول ۶: پیامدهای مثبت گردشگری شهری

دسته بندی	پیامدها	فراوانی تکرار در پژوهش ها	فراوانی در دسته کلی	درصد از ۲۲ مقاله
اقتصادی	پایداری اقتصادی	۲	۱۱	۵۰
	افزایش درآمد شهروندان	۳		
	رشد اقتصادی و اشتغال	۵		
	کاهش فقر	۱		
توسعه خدمات	سرمایه گذاری و توسعه خدمات و امکانات	۳	۳	۱۳/۶
توسعه شهری	پایداری کالبدی / بهبود الگوهای معماری شهر و مقاوم شدن خانه ها	۲	۳	۱۳/۶
	توسعه خلاق شهری	۱		
محیط زیست	توجه به مسائل زیست محیطی و فضای سبز	۳	۳	۱۳/۶
گردشگری و صنایع دستی	توجه به ثروت اکولوژیکی و فرهنگ محلی	۱	۳	۱۳/۶
	بهبود کیفی و کمی صنایع دستی	۱		
	افزایش گردشگران شهری	۱		
اجتماعی و فرهنگی	افزایش تعاملات شهروندان	۱	۳	۱۳/۶
	امنیت	۱		
	بهبود وضعیت آموزش و بهداشت	۱		
کیفیت زندگی	بهبود شرایط زندگی ساکنان	۲	۲	۹

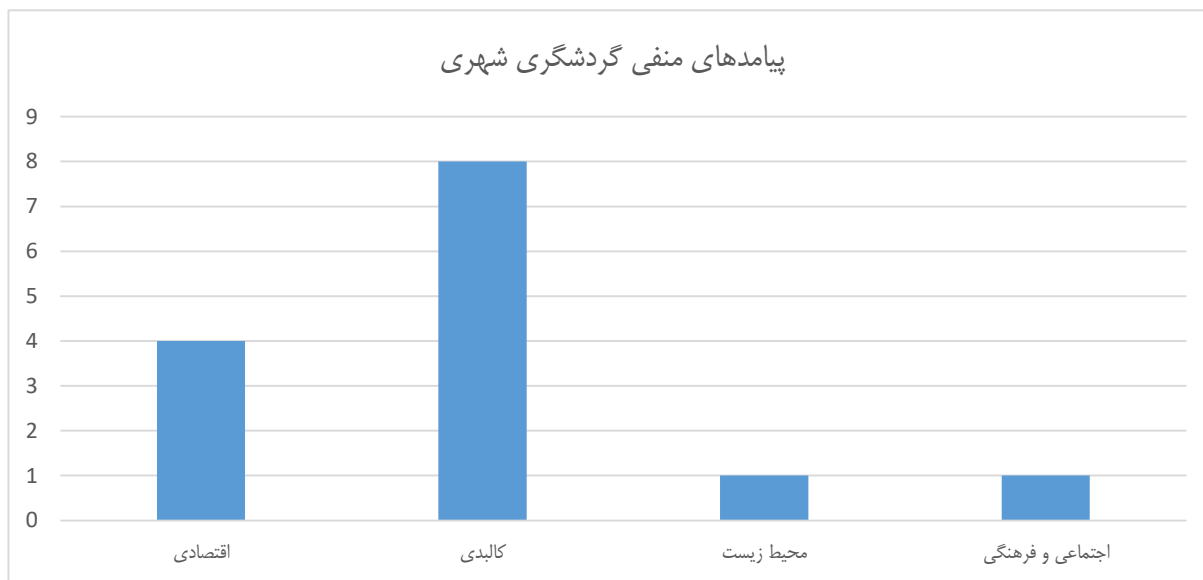
نمودار ۴: پیامدهای مثبت گردشگری شهری

اگر چه به پیامدهای منفی توسعه گردشگری شهری کمتر از پیامدهای مثبت پرداخته شده بود، ولیکن بیشترین اشاره به پیامدهای کالبدی (۳۶/۳ درصد) موارد مثل تغییر کاربری های اراضی کشاورزی و افزایش ساخت و ساز و از بین رفتن بافت با ارزش شهری می باشد. افزایش قیمت در حدود ۱۸ درصد مطالعات اشاره شده که در بخش اقتصادی قابل توجه است. آلودگی های زیست محیطی و صوتی و همچنین افزایش آسیب های اجتماعی نیز در ۴/۵ درصد مطالعات ذکر شده بود.

جدول شماره ۷: پیامدهای منفی گردشگری شهری

دسته بندی	پیامدها	فراوانی تکرار در پژوهش ها	فراوانی در دسته کلی	درصد از ۲۲ مقاله
اقتصادی	افزایش قیمت زمین و سایر خدمات و محصولات	۴	۴	۱۸/۱۸

۳۶/۳	۸	۳	تغییر کاربری ها از جمله اراضی کشاورزی	کالبدی
		۲	افزایش ساخت و ساز و از بین بردن بافت با ارزش شهر و گسترش کالبدی فضای شهر	
		۳	تراکم و شلوغی	
۴/۵	۱	۱	آلودگی صوتی و زیست محیطی	محیط زیست
۴/۵	۱	۱	افزایش آسیب های اجتماعی	اجتماعی و فرهنگی

نمودار ۵: پیامدهای منفی گردشگری شهری

بحث

در ۲۲ مقاله مورد بررسی که در این مقاله از آنها بهره گرفته شده است، غالباً رویکردی کمی داشته و با روش پیمایش انجام شده اند. در شهرهای مختلف ایران به فراخور جاذبه های گردشگری شهری به ویژه تهران مورد بررسی قرار گرفته است. عوامل مهم موثر بر توسعه گردشگری پایدار شهری متنوع هستند؛ ولیکن بیش از سایرین کیفیت محیطی اشاره شده است، بدین معنی که آسایش و بهبود منظر شهری، دسترسی پذیری و امنیت بسیار در این زمینه مهم بوده است و لازم است در سیاستگذاری و برنامه ریزی ها به این مهم توجه شود چرا که بر میزان جذب گردشگر و پایداری اقتصادی تاثیر ویژه ای دارد. عوامل محیط زیستی نیز برجسته شده اند و توسعه فضای سبز و جلوگیری از تخریب محیط زیست در یک سوم مقالات اشاره شده است که با توجه به اینکه یکی از ابعاد توسعه پایدار، حفظ محیط زیست است؛ این عامل مستقیماً توسعه پایدار را تحت تاثیر قرار می دهد. وجود ظرفیت ها و جاذبه های گردشگری، برگزاری مراسم، آیین ها و جشنواره ها متناسب با میراث فرهنگی و به کار گیری نمادها در فضای بافت شهری خصوصاً در بافت تاریخی به عنوان جاذبه های گردشگری نیز در یک سوم مقالات اشاره شده و لازم است به دور از نگاه سلیقه ای و حفظ و احترام به فرهنگ بومی مورد توجه قرار گیرد.

تجهیز و توسعه پایانه ها و توسعه حمل و نقل، وجود امکانات رفاهی، اقدامات نظارتی و بهداشتی و توسعه و تقویت زیر ساخت ها؛ و عوامل اقتصادی چون توان اقتصاد شهری، سرمایه گذاری در بخش گردشگری و میزان درآمد زایی گردشگری شهری؛ توجه به ویژگی های اجتماعی و فرهنگی و الگوها و رفتاری و سلاقی مردم، افزایش حس تعلق و مشارکت مردمی عوامل انگیزشی، آموزش و تبلیغات، توسعه نیروی انسانی متخصص نیز از عوامل موثر بر گردشگری شهری می باشند. پیامدهای مثبت اقتصادی چون افزایش درآمد و اشتغال در نیمی از تحقیقات اشاره شده است و درکنار آن پیامدهای توسعه ای در بخش های خدمات، زیرساخت ها، محیط زیست؛ همچنین توجه به صنایع دستی، فرهنگ محلی؛ افزایش تعاملات اجتماعی، امنیت، آموزش؛ و بهبود شرایط ساکنین اشاره شده است. پیامدهای منفی کمتر اشاره شده و بیشتر مربوط به تغییر کاربری های اراضی و افزایش ساخت و ساز اصولی است، همچنین افزایش قیمت ها، تراکم و شلوغی، افزایش آلودگی ها و افزایش آسیب های اجتماعی از موارد دیگر ذکر شده است.

نتیجه گیری

ابعاد توسعه پایدار هم در عوامل تاثیرگذار و هم در پیامدهای مثبت و منفی مشهود است؛ چرا که گردشگری پایدار شهری که باید به پایداری شهرها کمک کنند نیازمند توان و ظرفیت اقتصادی است؛ همچنین حفظ محیط زیست و توسعه آن در جذب گردشگر موثر است و در کنار آن توجه به جامعه شامل فرهنگ بومی، سبک زندگی، تاریخ و سنت بسیار مهم است. با در نظر گرفتن ابعاد سه گانه توسعه پایدار در توسعه گردشگری شهری می بایست ضمن پایداری اقتصادی شهر به بهبود کیفیت زندگی ساکنین و بهسازی زیرساخت ها و خدمات کمک کرد و برای گردشگران شهری رضایت و دسترسی و آسایش ایجاد می کند. پیشنهاد می شود جهت توسعه گردشگری شهری صرفا مسائل اقتصادی مورد توجه قرار نگیرد و بحث زیست بوم و جامعه با تمرکز بر مشارکت محلی و گردشگران تقویت شود. همچنین مطالعه کیفی با شناخت تجربیات مدیران شهری و کارشناسان و عوامل اجرایی گردشگری شهری؛ شهروندان و گردشگران برای بررسی دقیق تر زوایای پنهان تاثیرات و پیامدهای در گروه های مختلف مد نظر قرار گیرد.

منابع

- Ahad Nejad, Mohsen, Heidari, Mohammad Taghi and Moharrami, Saeed. (2019). Social Reconstruction of Historical Context with an Urban Tourism Approach (Case Study: Historical Context of Zanjan City). *Quarterly Journal of Geography (Regional Planning)*, 10(39), 947-960.
- Ali Akbari, Esmaeil, Hassanzadeh, Mohammad Mehdi, Dadres, Bijan and Saghaei, Mohsen. (2024). Strategic tourism planning of Yasuj city using Meta-swot model based on sustainable development approach. *Physical Development Planning*, 10(1), 117-131. Doi: 10.30473/psp.2023.64956.2620
- Amanpour, Saeed, Maleki, Saeed, Ahadnejad, Mohsen and Moradi Mofard, Samira. (2017). Environmental Quality Assessment of Urban Tourism Destinations towards Sustainable Development / Case Study: Shushtar County. *Geography (Quarterly Journal of the Geographical Society of Iran)*, 15(54), 79-96.
- Arabshahi-Karizi, Ahmad and Taqdisi, Mehrnoush. (2018). Urban Tourism and Sustainable Urban Development: Analysis and Study of the Position, Role and Consequences of Urban Tourism Development. *Geography and Human Relations*, 1(2), 397-416. (in Persian)
- Asgari-Dafae, Hassan; Mohammadi, Ali; Riyat, Borhan and Bishmi, Bahar (2023). Increasing environmental resilience by developing cultural-social urban tourism strategies in line with sustainable development (case study of Tehran's 22nd district). *Journal of Sustainability, Development and Environment*, 3(10): 47-66
- Asharieh, Ruhollah and Amiri Resekati, Maedeh (2015). Studying the Concept of Sustainable Development and How It Appears in Cities", Second International Conference on Modern Research in Civil Engineering, Architecture and Urban Planning, Istanbul, Turkey (in Persian)
- Azar, Ali and Saeedi Roqiyeh (2024). Feasibility study of health tourism capacities in Maragheh city with emphasis on sustainable urban development, 10:35 -50
- Barari, Masoumeh; Firoozmand, Maral and Hashempour, Fahimeh (2016). Study of the analysis of the economic effects of urban tourism from the perspective of citizens (Case study: Babolsar city). *Journal of Geographical Sciences*, 24: 40 -55
- Esmaili Mahyari, Mustafa, Iranian, Hamid Reza and Noormandipour, Vahid. (2024). A review of urban tourism research: identifying future trends. *Economics and Urban Planning*, 4(4), 58-73. 10.22034/uep.2023.423781.1426 (in Persian)
- Fani, Zohreh, Alizadeh Toli, Mohammad and Zhamtkash, Zeinab. (2014). The effects of tourism on sustainable urban development from the perspective of residents (Case study: Qeshm Island). *Quarterly Journal of Tourism Management Studies*, 9(28), 39-72.
- Ghaderi, Esmaeil and Arabi, Seyed Sepehr. (1400). Achieving Sustainable Development through Urban Tourism Case Study: Zirab City. *Earth Science Research*, 12(2), 1-18. Doi: 10.52547/esrj.12.2.1

- Ghasemi Vasmejani A, Karimi B, Bahram B. (2019). The Role of Tourism in the Sustainable Economic Development of Metropolitan Institutions (Case study: District 4 of Tehran Municipality). *Tour Res*; 1 (2): 95-108.
- Haq Lesan, Masoud and Arbabi Bostanabad, Saeed. (2014). The Impact of Tourism on Sustainable Urban Development from an Economic Perspective: A Case Study of Bostanabad County. *Economics and Urban Planning*, 4(1), 130-142. Doi: 10.22034/uep.2023.385508.1329
- Haqi, Mohammad Reza and Heydarzadeh, Ehsan. (2023). Factors Driving in Realizing Sustainable Urban Tourism with an Ecotourism Approach (Case Study: Khansar City). *Tourism and Development*, 11(2), 19-36. Doi: 10.22034/JTD.2021.285189.2338 (in Persian)
- Hatami Nejad, Hossein and Sharifi, Amir. (2015). Investigating the role of urban tourism development on sustainable urban development (case study: Sanandaj city). *Urban Tourism Journal*, 2(1), 61-74. Doi: 10.22059/jut.2015.54066 (in Persian)
- Mirsanjari, Mir Mehrdad and Mohammadiari, Fatemeh. (2019). Sustainable development indicators with emphasis on environmental indicators and ranking indicators with AHP model. *Mirasmaeili, Maryam Al-Sadat* (2017). Studying the role of Tehran Tabiat Bridge tourism in the economic development of Tehran. *Journal of Science and Engineering Elites*, 2(5): 37 -48
- Moradi Mofard, Samira; Amanpour, Saeed; Maleki, Saeed and Ahad Nejad, Mohsen (2022). Analyzing the creative development capacities of urban textures with a local and sustainable tourism approach (Case study: Susa city). *Journal of Human Settlement Planning Studies*, 60: 723
- Pourahmad, Ahmad, Yousefi, Rashid, Alinia, Yavar and Moradpour, Nabi. (2015). Investigating the effects of urban tourism on sustainable city development with emphasis on residents' perceptions (Case study: Baneh city). *Journal of Urban Tourism*, 2(3), 253-273. doi: 10.22059/jut.2015.58447
- Pourghorban, Shiva, Pourahmad, Ahmad, Darban Astana, Alireza and Zanganeh Shahraki, Saeed. (2024). Future study of spatial-strategic development of urban tourism in Kish Island with a sustainable development approach. *Geographical Studies of Coastal Areas*, 5(1), 17-36. doi: 10.22124/gscj.2022.20468.1094
- Taghvaei, Zeinab, Metwalli, Sadreddin, Janbaz Ghobadi, Gholamreza, & Azimi Amoli, Jalal. (2013). An analysis of urban green spaces for the sustainable development of urban tourism with emphasis on the environmental dimension (case study: Shahr-e Noor). *Quarterly Journal of Urban Research and Planning*, 14(53), 33-46. doi: 10.30495/jupm.2022.30535.4203
- Zand Moghadam, Mohammad Reza and Tousinejad, Narges (2012). Evaluation and development of urban tourism with a sustainable development approach (case study: District 11 of Tehran). *Journal of Geography and Urban Planning, Zagros Vision*, 52:147-169.